ASPECTE INSTITUȚIONAL-FUNCȚIONALE ALE MENȚINERII PĂCII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN: UNELE CONSIDERENTE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

MURSA ELENA
Universitatea de Stat din Moldova

Crearea după cel de-al doilea război mondial organizațiilor a fost o încercare de a păstra pacea pe continentul european. Imediat după declararea independenței sale, Republica Moldova a aderat la structurile internaționale. Fiind un teritoriu cu plasarea geopolitică complicată Republica Moldova întră în sfera intereselor a marilor puteri ale lumii ce prezintă o amenințare permanenta la capitolul menținerea păcii. Dezvoltarea societății a condus la complexitatea sistemului de relații internaționale și la globalizarea riscurilor la adresa stabilității naționale și regionale. Diversitatea problemelor de securitate au adus la apariția structurilor de apărare, și elaborarea normelor, principiilor și instrumentelor specifice, din respectare cărora depinde pacea mondială, care permite realizarea cooperării şi înțelegerii dintre actorii internaționali.

Securitatea este o condiție prealabilă pentru dezvoltare. Conflictul distruge nu numai infrastructura, inclusiv infrastructura socială; de asemenea, se încurajează criminalitatea, se afectează negativ investițiile și se face imposibilă desfășurarea activității economice. Un număr de țări și regiuni europene sunt prinși în ciclul de conflicte, instabilitate și sărăcie.

Semnificația terminului securitate este în permanentă evoluție, însă după Războiului Rece aceasta a obținut un caracter mai profund, specificul căruia se menține și în secolul XXI. În prezent a apărut necesitatea la redefinire a normelor de securitate și rolului organismelor internaționale. Căderea regimurilor comunist-socialiste din Europa Centrală și de Sud-Est, căderea Zidului de la Berlin, dezmembrarea Uniunii Sovietice și ca urmare dispariția Pactului de la Varșovia, au marcat dizolvarea structurii mondiale bipolare care a schimbat în mod radical configurația politica a lumii.

Apariția în Europa noilor state a creat noi focare de conflicte, cu riscuri la adresa securității europene. De asemenea, în perioadă de tranziție, mai multe state din Europa Centrală și de Est au ieșit din sfera de influența sovietică, și ca urmare au adus la lărgire NATO și UE. Astfel, în Europa funcționează o serie de organizații de securitate regionale: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Atlanticului de Nord (NATO), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Uniunea Europeană (UE), Consiliul Europei (CoE).

Instrumente fundamentale ale politicilor europene în garantarea securității sunt integrarea economică, susținere în dezvoltare, asistența în construcție a statului de drept și procesului de democratizare, dialogul și consultarea politică, cooperarea în diverse domenii. La rândul său reorganizarea centrelor de putere, apariția unor noi piețe, a dus la răspândirea conflictelor etno-religioase, îmbunătățirea tehnologiilor de producere a armelor de distrugere în masă, imigrația ilegală – a influențat situația internațională în domeniul securității.

Securitate în prezent exprimă o serie de situații de conflict care reprezentă amenințări geopolitice și militare:

- situația instabilă militară și politică a dus la creșterea capacităților militare în unor state, dezvoltarea armelor nucleare, încălcarea Tratatul de neproliferarea armelor nucleare, transportarea și depozitarea ilegală a deșeurilor radioactive;
- situația instabilă culturală duce la degradarea sau colapsul grupurilor național-culturale și religioase, schimbarea tradițiilor istorice ale comunității, intervenția externă (militară, politică, religioasă);
- tulburări sociale și politice (greve, tulburări interne violente, lovituri de stat, revoluții);
- terorismul, crima organizată, traficul de droguri, arme și ființe umane, terorismul electronic;
- cataclisme ecologice, lipsa de alimentație și apă potabilă.

Asigurarea securității, trebuie să se facă printr-o abordare multilaterală a

acestui fenomen, şi gestionarea activă a tuturor celor dimensiuni ale sale aflate în interdependenţă: militară, politică, economică, socială, culturală şi ecologică. Pe plan intern statul menține controlul civil democratic asupra politicilor militare, a armatei şi a bugetului de apărare, iar la nivel internațional organele de conducere ale grupărilor instituționalizate de state iau decizii asupra problemelor păcii sau asupra războiului, şi a altor stări de insecuritate pentru a răspunde cerinţelor de securitate exprimate de către grupările de state, pe plan zonal, regional şi global, cu o sporire a atenției acordate dimensiunilor nonmilitare ale acestora.[1]

Răspunderea pentru securitatea internă revine în primul rând statelor, dar problemele de frontieră pun la încercare capacitatea diferitelor țări de a acționa în mod individual şi necesită sprijinul instituțiilor europene pentru a crea o atmosferă de încredere şi de a facilita cooperarea, schimbul de informații şi acțiuni comune. Prevenirea şi combaterea situațiilor de instabilitate a securității globale necesită identificarea vulnerabilităților, riscurilor şi a posibilelor ameninţări, ceea ce ar putea duce la instabilitate şi un set complex de măsuri, adoptate, respectiv, la nivel global, regional sau național. Fenomenul globalizării nu este generator de insecuritate dar creează situații conflictuale între unele state, deoarece nu oferă întotdeauna soluții acceptabile pentru cei mai puțin pregătiți pentru acest proces iar rezistența la schimbare, demonstrează deja sub diferite categorii se amplifică şi poate forma noi conflicte de mai mică sau mai mare amploare.

Un rol esențial în rezolvarea conflictelor îl are ONU înființată în 1945, organizație mondială de asigurare a păcii şi securității menita să acționeze pentru a preîntâmpina agresiunea, pentru a înlătura pericolele de război pe calea realizării unei colaborări strânse şi permanente între toate statele lumii. Instrumentele juridice esențiale care conțin un mandat aplicabil în procesul prevenirii deferendelor sunt incluse în Carta Națiunilor Unite. Articolul 1 arata ca scopul Organizației Națiunilor Unite este: să mențină pacea şi securitatea internaționala şi, în acest scop, sa ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea şi eradicarea amenințărilor la adresa păcii şi pentru suprimarea actelor de agresiune sau a altor încălcări ale păcii şi să faciliteze, prin mijloace paşnice şi în conformitate cu principiile justiției şi dreptului internațional, negocierile sau reglementarea paşnica a disputelor internaționale sau a situațiilor care ar putea duce la o încălcare a păcii.[2]

Consiliul de Securitate este cel mai puternic organ principal al Organizației. Conform Articolului 24 al Cartei ONU, acesta poartă responsabilitate principală pentru îndeplinirea obiectivului central al Organizației, menținerea păcii şi securității internaționale. Consiliul de Securitate ONU este un organ politic, putând ancheta orice diferend ori

situație ce ar putea da naștere unui diferend internațional. Funcțiile si competenta Consiliului de Securitate sunt următoarele:

1. În caz de amenințare a păcii, încălcarea păcii sau agresiune, Consiliul de Securitate poate sa adopte masuri provizorii (hotărâri de încetare a focului), masuri de constrângere fără folosirea forței armate – întreruperea totala sau parțiala a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene precum si ruperea relațiilor diplomatice, masuri de constrângere cu folosirea forței armate constând în operațiuni executate cu forțele aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Organizației;

2. În domeniul reglementarii pașnice a diferendelor: ancheta pentru a vedea dacă prin continuarea unui diferend sau situații se poate pune în pericol pacea și securitatea. [3]

Intra în sarcina Consiliului de Securitate operațiunile de menținere a păcii (Peace Keeping Operations) – care fac referire la folosirea de personal militar sub mandat ONU în alte scopuri decât cele de constrângere, cum ar fi: supravegherea respectarea armistițiilor, respectarea noilor reglementări politico-sociale, forte de interpunere la frontieră, etc. La crearea ONU a fost organizația internațională responsabilă și cu conducerea efectelor produse de cataclisme naturale sau produse de om ce depășesc capacitatea autorităților naționale. De asemenea, Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați oferă protecție internațională și asistenta pentru peste 22 de milioane de refugiați, în timp ce Programul Mondial pentru Hrană furnizează o treime din asistenta de urgenta.

Reconfigurarea intereselor NATO și UE au condus la evidențierea intereselor comune în domeniul securității și apărării prin lansarea UE la sfârșitul anilor ’90 a Politicii Securitate și Apărare Europeană (PESA) în cadrul Politicii Externe Comune și de Apărare – două instrumente concepute, dezvoltate și implementate de către UE pentru gestionarea aspectelor legate de securitate. Pe 28 aprilie 2015, Comisia Europeană a prezentat „Agenda europeană privind securitatea pentru perioada 2015-2020”[4], care este planificată să sprijine cooperarea între statele membre împotriva amenințărilor de securitate și de a spori eforturile comune în lupta contra terorismului, crimei organizate, criminalității informatice. Agenda include instrumente și măsuri concrete care vor utiliza acești pași generale de securitate și mod de luptă eficientă, cele trei amenințări care au gradul maxim de urgență. De atunci, s-au înregistrat progrese esențiale în punerea în aplicare a elementelor Agendei. În Agenda și programul de lucru pentru anul 2016, Comisia a decis să revizuiască legea privind armele de foc, în scopul de a îmbunătăți schimbul de informații, consolidarea standardelor de trasabilitate și etichetare pentru stabilirea unor standarde generale pentru

neutralizarea armelor de foc. În lumina evenimentelor recente, Comisia și-a intensificat în mod semnificativ eforturile în această direcție. Alianța Nord-Atlantică a creat Forța de Răspuns a NATO (NATO Response Force, NRF), o forță cu o echipare tehnologică avansată creată în comun de statele aliate și cu capacitatea de a interveni rapid, pe baza principiului „prima forță trimisă într-o situație de criză, prima forță retrasă", menită a fi folosită la nivel global într-un spectru larg de operațiuni.[5]

Conceptual, există o armonizare în obiectivele urmărite și conservarea valorilor comune ale drepturilor omului și a libertăților individuale, consolidarea securității statelor membre, menținerea păcii și întărirea securității internaționale și a cooperării internaționale. Aceste interese comune nu reprezintă o dublare a misiunii, având în vedere faptul că, în termeni practici este văzută complementaritatea, cooperarea, dialogul și transparența în acțiune. Dovada în sensul complementarității a fost un acord între NATO și UE pentru ultimul acces la resursele și capacitățile Alianței, din cauza dificultăților financiare și a deficitelor.

Prin crearea propriei dimensiuni de apărare și de securitate, UE a fost în măsură să participe la operațiune, pe care a preluat de la NATO în Balcani, sau în operațiunile lor. In paralel cu aceasta, continuând implicarea Alianței în diferite teatre de operații (Afganistan, Balcani, Marea Mediterană, Sudan, Irak), contribuind la menținerea securității și stabilității în spațiul euro-atlantic. Dezvoltarea pe termen lung a celor două mecanisme de securitate prin intermediul NATO, cât și prin intermediul PESA [6] va depinde de complementaritatea acțiunilor lor, capacitatea de a practica precum și cooperarea politică între componenta militară a riscurilor pe care trebuie să le facă față și a activităților. Astfel, integrarea europeană va consolida apărarea pozițiilor UE pe scena internațională ca economică, politică și militară, sunt deschise noi colaborări și parteneriate.

În ceea ce privește Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), aceasta are ca obiective prioritare:

- anularea unor deficite reale și perceptibile de securitate și evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, ce se realizează prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare;
- prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității și păcii în zone de tensiune;
- consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice, civile, bazate pe statul de drept [7].

Misiuni ale OSCE sunt amplasate în Kosovo, Bosnia-Herțegovina, Croația, FRI Macedonia, Georgia, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Armenia, Azerbaidjan, Tadjikistan și Belgrad, și au ca scop prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor. OSCE și-a dezvoltat cooperarea organizații internaționale, dar cu excepția ONU, aceste relații nu au un cadru formal, derulându-se ad-hoc. OSCE acționează pentru consolidarea valorilor comune şi asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice bazate pe prevenirea conflictelor, statul de drept, restaurarea păcii în zona de tensiune, eliminarea unor deficite de securitate, economice sau sociale, prin dezvoltare unui sistem de securitate prin cooperare.

Activitatea Uniunii Europene în Europa de Sud-Est are ca scop principal extinderea zonei de pace, stabilitate şi securitate realizate de membrii Uniunii. Atunci când ne referim la securitatea europeană, vorbim despre Politica Externă şi de Securitate Comună (PESC) şi Politica Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) - două instrumente create, dezvoltate şi implementate de UE pentru a gestiona aspectele privitor la securitate. Uniunea nu are o armată proprie, statele membre, care în mare parte sunt şi membre NATO, au pus la dispoziția UE o serie de forte armate naționale care să participe la operațiuni în cadrul PESA. UE se implică în managementul instituțional al crizelor, în prevenirea conflictelor, reconstrucție şi stabilizare. Perspectiva sa pozitivă se bazează pe capacitatea de a crește numărul şi importanța misiunilor de securitate, de a realiza o integrare europeană pe niveluri diferențiate, a lansa o nouă politică de vecinătate cu vecinii de est, a-şi asigura securitatea energetică şi a adopta Constituția europeană. Apărarea şi securitatea comună bazată pe cooperare reprezintă un instrument fundamental al politicii internaționale de securitate al UE.

Lumea de astăzi se confruntă cu noi pericole, dar oferă şi noi oportunități. Uniunea Europeană posedă potențialul de a aduce o contribuție majoră, atât pentru a se face față amenințărilor, cât şi pentru a beneficia de oportunitățile oferite. O Uniune Europeană activă şi capabilă ar avea un cuvânt de spus pe scena internațională. Aceasta contribuie astfel la un sistem multilateral eficient, care ar deschide drumul pentru o lume mai dreaptă, mai sigură şi mai unită.

Pentru Republica Moldova prin aderarea în organizații internaționale sa-u deschis fonduri şi programe în vederea susținerii activităților ce țin de probleme în păstrarea păcii şi creării unui stat modern şi european. La etapa actuală, activitatea ONU în Moldova se desfăşoară în conformitate cu Acordul de *Parteneriat ONU - Republica Moldova* şi *Planul de acţiuni pentru perioada 2013-2017*.[8]

Semnarea pe 27 iunie 2014 *Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte* obiectivele cărui sunt: „...să promoveze, să mențină şi să consolideze pacea şi stabilitatea în regiune şi în lume, inclusiv prin unirea eforturilor în vederea eliminării surselor de tensiune, prin îmbunătăţirea securităţii frontierelor, prin promovarea cooperării transfrontaliere şi a bunelor relaţii de vecinătate”.[9]

OSCE oferă o platformă pentru discuții privind conflictul transnistrean, și deține rolul de mediator, organizează procesului de negocieri, acordă susținerea în elaborarea proiectelor de documente la subiectele politice, militare ș.a. Republica Moldova beneficiază de programe bilaterale şi regionale gestionate de către Consiliul Europei în comun cu UE: Planul de Acțiuni al Consiliul Europei pentru susținerea reformelor democratice în RM (2013-2016) şi Cadrul de cooperare programatică (PCF) Consiliul Europei -UE pentru țările Parteneriatului Estic pentru perioada 2015-2017.

În cadrul Programulor NATO Republica Moldova benefeciază de sprijinul Alianței în domeniul științific; cooperarea în domeniul logistic - destinat distrugerii unui lot de mine antipersonal şi muniţii cu termen expirat din dotarea Armatei Naţionale a RM, precum şi a unei cantităţi importante de combustibil rachetar de tip melanj.

În concluzie, motivele eșecurilor organizațiilor internaționale în menținerea păcii pot fi explicate prin mecanisme ineficiente de sancționare a părților cu politici agresive; limitarea atribuțiilor organizațiilor; procedurile de soluționare a conflictelor sunt prea lente; ambițiile marilor puteri care își promovează interese. Fiecare stat suveran ar trebui să se bazeze pe diplomație și alianțe pentru a-și asigura propria securitate.

Referințe bibliografice:

1. Buzan, Barry, Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională în epoca de după Războiul Rece, Editura Cartier, Chişinău, 2000

2. UN Charter, http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html, [accesat: 20.04.2016]

3. UN The Security Council, http://www.un.org/en/sc/,[accesat: 20.04.2016]

4.Agenda europeană privind securitatea pentru perioada 2015-2020, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6218_ro.htm, [accesat:25.04.2016]

5.NATO Response Force, NRF, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm[accesat:07.05.2016]

6.Politica de securitate și apărare comună a UE, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV%3Aai0026, [accesat: 20.04.2016]

7. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, http://www.osce.org/whatistheosce, [accesat: 21.04.2016]

8. Cooperare regională a Republicii Molodva http://www.mfa.gov.md/onu-md/- [accesat: 21.04.2016]

9. Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte, Publicat: 07.11.2014 în MO Nr. 333-338 art Nr: 40 Data intrarii in vigoare: 09.10.2014